

Oyun ve oyuncanın çocuk sağlığına etkisi

The effect of games and toys on child health

Hediye BEKMEZCİ, Hava ÖZKAN

Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzurum

ÖZET

Oyun, yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence olarak oyuncak ise oyun aracı olarak tanımlanmaktadır. Oyun, çocuğu eğlendiren, zevk veren bir faaliyet olmasının yanı sıra çocuğun bedensel, duygusal, sosyal, bilişsel ve dil gelişimine önemli yararlar sağlamaktadır. Oyun, çocuğun gelişimi ve yetiştirilmesi yönünden oldukça önemlidir. Çocuğun gözü ile bakıldığında oyun çocuğun en önemli işi, oyuncakları ise en önemli aracıdır. Çocukların, gelişimsel yönden sağlıklı olabilmesi için beslenme, uyku gibi gereksinimleri kadar oyuna gereksinim duyulmaktadır. Bu temel gereksiniminin karşılanmaması veya sınırlandırılması, toplum çekirdeğini oluşturan çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine neden olur. Oyun, çocukların olayları farklı bakış açılarıyla görmelerine, yaratıcılıklarının gelişmesine, sevinç ve hüüzün gibi duygularının farkına varmalarına, arkadaş grupları içinde toplumsallaşp, ahlaki ve sosyal kurallara uymayı öğrenmelerine, fiziksel açıdan kas ve kemik yapılarının gelişmesine, ifade yeteneklerinin ve kelime hazinelerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar için uygun oyun ortamları oluşturmalı, gerekli materyalleri sunularak oyun oynamaları desteklemelidirler. Sağlık çalışanları, çocuklarla ilgili uygulamalarda oyun ve oyuncanın çocuk sağlığına ve gelişimine katkı sağlayabileceğini unutmamalıdır.

Anahtar kelimeler: Oyun, oyuncak, çocuk, sağlık, çocuk sağlığı

ABSTRACT

While game is defined as a way of having fun with some certain rules, it also develops both skills and intelligence. It is also a way of spending good time, while toy is defined as a game instrument. Game is an activity that not only entertains and amuses the child, but also makes great contributions to her/his physical, emotional, social, cognitive, and language development. Game is a very important event in the development and upbringing of the child. Considering from the viewpoint of the child, game is the most important business of the child, and the toys are important game instruments for him/her. In addition to requirements such as nutrition and sleep, children need to play games for his/her healthy development. Non-fulfillment or limitation of this basic need causes the unhealthy development of children that constitute the core of society. Game enables children to see the events from a different viewpoint, promotes their creativity, raises level of awareness of their feelings like joy and sorrow, socializes them among friend groups and makes them learn how to obey the moral and social rules, physically develops their muscles and bones, and also their expression skills and vocabulary. Convenient playgrounds should be created for children and their playing games should be promoted by providing them with necessary materials. Healthcare professionals should keep in mind that games and toys can contribute to the wellbeing and development of the child.

Key words: Game, toy, child, health, child health

Alındığı tarih: 28.01.2015

Kabul tarihi: 18.02.2015

Yazışma adresi: Yrd. Doç. Dr. Hava Özkan,
Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
25070 Erzurum

e-mail: havaoran@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Çoğu bilim adamı tarafından yaşamın sihirli yılları

olarak adlandırılan okul öncesi dönem, diğer dönemlere göre savaştırmaya hiç tahammülü olmayan bir dönemdir. Doğum öncesi dönemden sonra

gelişimin en hızlı olduğu bu dönemin hasarları kalıcı ve yaşama yön verici olmaktadır. Bu dönemin en baskın özelliklerinin başında oyunun en temel öğrenme aracı olarak kullanılması gelmektedir ⁽¹⁾. Oyun, çocuğu eğlendiren, zevk veren bir faaliyet olmasının yanı sıra bedensel, duygusal, sosyal, bilişsel ve dil gelişimine önemli yararlar sağlamaktadır ^(2,3). Çocukların, gelişimsel yönden sağlıklı olabilmesi için beslenme, uyku gibi gereksinimleri kadar oyuna da gereksinim duyulmaktadır. Bu temel gereksinimin karşılanmaması veya sınırlandırılması, toplumun çekirdeğini oluşturan çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine neden olabilir ^(4,5).

Bu derlemede, okul öncesi dönemde oyun ve oyuncağın çocukların sağlığına olan etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Oyun ve Oyuncak

Türk Dil Kurumu (TDK), oyunu; yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence olarak, oyuncağı ise oyun aracı olarak tanımlamaktadır ⁽⁶⁾. Ancak, çocuk gelişimi açısından ele alındığında oyuncak ile anlam açısından ayrılmaz parçası olan oyunu, yalnızca eğlence olarak nitelemek yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, oyun çocuğun hiçbir dış baskı etkisinde kalmadan kendi isteği ile uğraştığı tüm etkinliklerdir. Oyuncak ise bir ayağı düş dünyasında diğer ayağı ise gerçek dünyada bir köprüdür ⁽⁷⁾. Yüzyıllar boyunca kuramcılar tarafından incelenmiştir. Oyun, belli bir amaca yönelik olan ya da olmayan, kurallı ya da kuralsız gerçekleştirilen fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı, fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişiminin temeli olan, gerçek yaşamın bir parçası ve etkin bir öğrenme sürecidir ^(8,9). Oyun, çocuğun gelişimi ve yetiştirilmesi yönünden oldukça önemli bir olaydır ve çocuğun gözü ile bakıldığında oyun, çocuğun en önemli işi, oyuncakları da en önemli aracıdır ^(8,10,11). Oyun, uluslararası siyasi platformlara taşınmış ve çocukların oyun hakkı sözleşmelerle koruma altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım

1989 tarihinde kabul edilen “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” taraf devletlerce onaylanarak kabul edilmiştir. Sözleşmenin 31. Maddesi 1. Fıkrasında yer alan UNICEF “Taraf devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlencede (etkinliklerinde) bulunma, kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı tanınır.” ibaresi ile sözleşmeyi imzalamış olan devletler çocuğun oyun hakkını koruma altına almışlardır ^(12,13).

Yapılan araştırmalar oyunun, çocukların olayları farklı bakış açılarıyla görmelerine, yaratıcılıklarının gelişmesine, sevinç ve hüzün gibi duygularının farkına varmalarına, arkadaş grupları içinde toplumsallaşıp, ahlaki ve sosyal kurallara uymayı öğrenmelerine, fiziksel açıdan kas ve kemik yapılarının gelişmesine, ifade yeteneklerinin ve sözcük hazinelerinin gelişmesine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur ^(2,3). Kaytez ve Durualp ⁽¹⁴⁾ oyunun dil, sosyal, motor, öz bakım ve bilişsel gelişim alanlarını olumlu yönde etkilediğini, anne babaların çocuğun gelişiminde oyunu önemli bulduğunu, okul öncesi öğretmen ve yöneticilerin çocuk gelişimi üzerinde etkilerine yönelik görüş birliği içinde olduğunu ve oyunun özel eğitimde kullanılabilirlik etkili bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Oyunun gelişim alanlarının hemen hepsine katkı sağlaması, çocuğun gelişiminin bir bütün olarak en iyi şekilde devam etmesi açısından önemlidir ⁽¹⁾. Çocuklarda fiziksel aktivitenin etkilerine ilişkin araştırmalar ebeveyn tutumları, davranışları, ebeveynlik stilleri ve uygulamalarının çocuğun sağlık davranışları üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, çocuklarının fiziksel aktivitelerini desteklemek amacıyla eğitim alan ailelerin çocukları, eğitim almayan ailelerin çocuklarına göre açık havada oynamak için daha fazla zaman geçirmektedirler. ^(15,16)

Oyun ve Oyuncağın Fiziksel Gelişime Etkisi

Fiziksel gelişim, bedeni oluşturan tüm organların gelişmesini, boyun uzamasını, kilonun artmasını, kemiklerin gelişimini, dişlerin çıkmasını ve değişimini, kas, beyin, sistem ve duyu organlarının gelişimini

kapsamaktadır. Bireyin kişiliği üzerinde en çok etkisi görülen gelişim alanı fiziksel gelişimdir ⁽¹⁷⁾. Oyunla birlikte, özellikle koşma, atlama, tırmanma gibi fiziki gücü gerektiren oyunlarla, çocuğun solunum, dolaşım, sindirim gibi sistemlerinin düzenli çalışmasını sağlamaktadır ⁽³⁾. Oyun oynama, çocuğun vücut sistemlerinin düzenli çalışmasını sağlar. Vücuttaki fazla yağların yakılması, kasların güçlenmesi, iç salgı bezlerinin daha düzenli çalışması gibi özellikle büyümeyle ilişkin işlevlerin yerine getirilmesi, vücudun hareketini gerektiren bu oyunlarla sağlanır ^(1,3).

Erken çocukluk döneminde fiziksel aktivite ve günlük yapılan hareketler sağlık parametreleri açısından önemli etkiye sahiptir. Okul öncesi çocuklarda yeterli fiziksel aktivite obezite ve kardiyovasküler hastalıklara karşı koruyuculuğu artırır ⁽¹⁶⁾. Oyun sayesinde kalp atışı, kan dolaşım hızı ve solunumu, normalin üstüne çıkar. Bunun sonucu olarak, sıklaşan ve derinleşen solunum sayesinde kana havadan bol oksijen geçer. Ayrıca, kan dolaşımının normalden hızlı olması, dokulara daha çok besin taşımaya yardımcı olur ⁽¹⁸⁾. Açık havada oynanan oyunlar ile çocuk bedensel gelişimi için gerekli olan temiz hava ve D vitamini farkında olmadan alır. Bu nedenle çocuklar açık havada daha neşeli olurlar ⁽³⁾. Ayrıca yetersiz fiziksel aktivite, özsayı gibi psikososyal faktörler ve temel hareket beceri kazanımı üzerinde olumsuz etki oluşturabilir ⁽¹⁶⁾.

Oyun ve Oyuncuğun Psikomotor Gelişime Etkisi

Psikomotor gelişim; fiziksel büyüme ve gelişme ile birlikte beyin-omirilik gelişimi sonucu organizmanın isteme bağlı olarak hareketlilik kazanmasıdır ^(3,17). Gelişim, baştan ayağa ve içten dışa doğru gerçekleşmektedir. Çocuğun büyük ve küçük kas gelişimi ilk iki yılda hızlı ilerleme gösterir ⁽³⁾. Bebeklik döneminde çok hızlı büyüyen çocuk yaklaşık bir yaşında yürümeye başlar. Denge oyunları, toparla çalışmalar ve buna benzer egzersizler çocuğu dış çevreye karşı toy olmaktan kurtarır. Karşısına çıkabilecek bir engeli kolayca aşabilme yeteneğini kazandırır. Oyunlar sayesinde çocuk, aynı zamanda gücünü

yerinde ve zamanında kullanma alışkanlığını da elde edebilir ⁽¹⁸⁾. Güç-tepkiye hazır olma, hız, durgun ve dinamik dikkat, koordinasyon, esneklik gibi psikomotor yetenekler çocuğa oyunla kazandırılır ⁽³⁾.

Çocukların psikomotor gelişimine katkı sağlayan oyuncaklar el-göz koordinasyonunu geliştirir ve büyük ve küçük kas gelişimi üzerinde etkiye sahiptir ⁽¹⁹⁾. Oyun sırasında çocuğun bazı hareketleri sürekli olarak yinemesi, doğal olarak onun kas gelişimini hızlandırır. Çocukların yürüme, koşma, atlama, tırmanma gibi eylemlerle sürekli hareket hâlinde olmaları, onların büyük kas gelişimini; koparma, kesme, tutma, yoğurma, delme, boyama gibi etkinlikleri tekrarlama küçük kas gelişimini destekler ⁽²⁰⁾.

Oyun ve Oyuncuğun Duygusal Gelişime Etkisi

Sevgi, sevinç, acı ve üzüntü, korku, öfke, kıskançlık, inatçılık, saldırganlık gibi kavramlar birer duygu ve heyecan belirtisidir. Duygular bebeklik döneminde gelişmeye başlamakta, duyguların gelişiminde yaşantılar önemli rol oynamaktadır ⁽¹⁷⁾.

Oyun üzerinde inceleme yapan araştırmacılar, çocuğun duygu, düşünce ve gelişme düzeyini anlamının en iyi yolunun, oyun sırasında gözlemek olduğunu kabul etmektedir. Çocuğun oynadığı oyun köşeleri, aldığı roller, kullandığı materyaller; eğitimciler ve anne babalar için onu tanıma konusunda en iyi ipuçlarıdır ^(21,22). Aileler çocuğun özel ilgi alanları ve kişiliği hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için oyun oynarken gözlemlemelidir. Oyun sırasında çocuğu ile konuşmalı, fikir ve düşüncelerini paylaşmalı, yeni fikirler geliştirmeli, keşfetmeli ve sorunları birlikte çözmeye çabalamalıdır ⁽¹¹⁾. Çocuklar oyun sırasında yalnızca kendilerini mutlu eden duygularını ortaya koymazlar. Kendilerini rahatsız eden korkularıyla yüzleşmeye ve bunlardan kurtulmaya çalışırlar ⁽²³⁾. Çocuk, ailede yaşanan herhangi bir olumsuz olayı, kardeş kıskançlığını, korkularını, sevinç, acıma, kaygı, dostluk, düşmanlık, sevme, sevilme, güven duyma gibi birçok duygusal tepkiyi ve bu tepkileri kontrol etmeyi oyun olayı öğrenir ⁽²⁰⁾. Çocukların oyunlarını iyi gözlemleyen anne, baba ve öğretmen-

ler oyun sayesinde çocukların problemlerini fark edebilir ve çocuğa sorunu çözme konusunda yardımcı olabilirler⁽¹⁾. Özellikle, iletişim sırasında tepkileri açık olmayan çocuklara yardımcı olmak güçlükleri olan bir süreç olduğundan, bu çocuklara yardım etmede oyun türü, oyun sırasındaki ifadeler, çizdiği resimler çocuğun ruhsal durumunu ortaya koymada önemlidir^(8,9). Yetişkin desteğinin sağlanmadığı ya da yetersiz kaldığı durumlarda profesyonel yardım olanağı sunulmalıdır. Oyunun gözlemi ve değerlendirilmesi, profesyonel yardıma gereksinim olup olmadığını belirlemede ve duygusal zorlukları, sorunları olan çocukların tedavisinde etkin rol oynamaktadır⁽¹³⁾.

Oyun kuramlarından bazıları oyunun çocuğun yaşamındaki gerilimleri azaltmaya hizmet ettiğini ve ruh sağlığının bir göstergesi olduğunu vurgulamaktadır⁽¹³⁾. Oyun, çocukların kendini tanıma, keşfetme, anlatma, psikolojik olarak bir rahatlama aracı olmasından dolayı bireyi tanıma tekniği ve tedavi yöntemi olarak da kullanılmaktadır⁽¹⁾. Hastanede yatma hastalarda önemli bir stres nedeni olmakla beraber, bu pediatri ile ilgili ise çocuk ve ailesinde kötü bir deneyim yaratacaktır⁽²⁴⁾. Perioperatif dönemde oyuncak kullanımının çocuklarda anksiyeteyi etkili şekilde azalttığı bildirilmektedir⁽²⁴⁻²⁶⁾. Çocuk genellikle hastalığın akut aşamasında oyun oynamaz ya da oyuna çok az zaman ayırır. Hastalığın akut dönemi geçtikten sonra çocuk yine oyuna ilgi duymaya başlar. Çocuğun spontan olarak oynaması sağlığın iyi bir göstergesidir⁽²⁷⁾.

Oyun oynama ve oyun-terapi sürecinde, çocuklar duygularını özgürce gösterebilmektedir. Ghabeli et al.⁽²⁴⁾ çocuklar için oyuncak temin edilmesinin ve tıbbi bilgiler hakkında aileyi bilgilendirmenin, tedavi sürecinde anksiyeteyi azaltmada ve anne memnuniyetini artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu bildirmektedir. Oyunun tanı amacıyla kullanılması, çocuğun oyunda kendini doğal olarak ifade etmesi ile olasıdır. Bu nedenle gelişim psikologları çocuğun deneyim ve düşünce tarzını ortaya koyan oyun testleri geliştirmişlerdir⁽¹³⁾.

Gelişimsel gecikmesi olan çocuklar doğumdan sonraki süreçte engeli olmayan diğer çocuklarla aynı

gelişim özelliklerini göstermeseler de her iki grubunda içsel enerjisinin boşaltılması, genel gelişiminin sağlanması ve deneyim kazanılması bakımından ortak noktası oyundur⁽²⁸⁾.

Oyun ve Oyuncuğun Sosyal Gelişime Etkisi

Çocuk için oyun bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan yararlı bir egzersiz anlamına gelmektedir. Oyun sayesinde anne karnından itibaren başladığı gelişim serüvenine sosyal çevreyi dâhil etmekte birey, toplum ve sosyal dünya ile tanışmaktadır⁽²⁹⁾. Çocuk yaşadığı çevrede daima başkaları ile ilişki hâlinindedir. Çocuk oyunlarının çoğunda sosyal bir yapı vardır. Oyun ile çocuk cinsel kimlik kazanır. Aile bireylerinin rollerini üstlenerek sorumluluklarını ve bireylerin kişiliklerini öğrenir. Meslek gruplarını ve onların rollerini kavrar. Birlikte sorun çözmeyi öğrenirler. Moral gelişimi desteklenir. Çocuk toplumsallaşmayı, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duymayı, kendi hak ve özgürlüğünü korumayı, yardımlaşmayı, paylaşmayı, lider olmayı, kazanmayı, kaybetmeyi öğrenir⁽³⁾. Çocuk oyun oynayarak toplumsallaşmakta ve topluma ayak uydurmaktadır. Oyuncak ise çocuğun toplumsallaşmasında ve kişiliğini geliştirmesinde kullanılan bir araçtır^(30,31).

Çocuklar manevi değerlerinin bir kısmını da oyun sırasında diğer çocuklarla etkileşimleri sonucunda geliştirirler. Başka çocuklarla birlikte oynama 1-3 yaş döneminden sonra görülür. Kurallı oyunlar ise özellikle ilkökul döneminde önem kazanır⁽⁸⁾. Taylı⁽³²⁾ okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş grubu çocukların Parten'in sosyal oyun kategorilerine göre en çok birlikte oyunu tercih ettiklerini belirlemiştir. Daha sonra sırayla iş birliği, yalnız, uğraşsız, seyirci davranışı ve paralel oyunu tercih ettikleri gözlenmiştir. Ayrıca altı yaş çocuklarının sosyal oyun kategorilerinde gözlenen oyun davranışında cinsiyete özgü bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Kız çocukların, erkek çocuklardan anlamlı derecede daha fazla yalnız oyun, erkek çocukların ise kız çocuklardan anlamlı derecede daha fazla iş birliği oyun oynadıkları belirlenmiştir. Ayrıca kız çocukların daha çok kız

çocuklarla, erkek çocuklarında daha çok erkek çocuklarla oynamayı tercih ettiği belirlenmiştir. Çocukların ortalama oyun arkadaşı sayısının beş olduğu görülürken, bu beş çocuğun dördünün aynı cinsiyetten, birinin ise karşı cinsiyetten olduğu gözlenmiştir. Diğer yandan kardeşli çocuklar, tek çocuklara göre daha çok birlikte ve iş birlikçi oyunu tercih ederken, tek çocukların ise daha çok yalnız oyunu tercih ettiği gözlenmiştir ⁽¹³⁾.

Çocuk toplum kuralları ve gereklerini en kolay ve zararsız biçimde oyun sırasında öğrenir. Sırasını beklemek, paylaşmak, başkalarının hakkına saygı duymak, hakkına ve eşyasına sahip çıkmak, kurallara ve sınırlamalara saygı göstermek, düzen ve temizlik alışkanlıklarını edinmek, söylenenleri dinlemek, kendini ifade edebilmek gibi davranışları hep oyun sırasında öğrenir. Materyallerle yapılan oyun malzemeleri ve bunlarla oynanan oyunlarda çocuk, sürekli kendi istek ve becerilerini oyuna yansıttığı için özgüvenleri de gelişmektedir ⁽¹⁾. Çocuklar yetişkinlerin dünyalarına, oyuncaklar yardımıyla geçirdikleri deneyimlerin ardından girmeye hazır olabileceklerdir. Gerçek nesnelere deneyimsiz olarak kullanmaya kalkmak zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, çocukların oyuncaklara gereksinimleri gelişimleri açısından çok önemli görülmektedir ⁽³³⁾.

Oyun ve Oyuncuğun Dil Gelişimine Etkisi

Dil, çocuğun doğuştan kazandığı bir yetenektir. Çocuk doğduğu günden itibaren konuşma dilini öğrenmeye başlamaktadır. Çocuğun dili iletişim aracı olarak kullanabilmesi için dille ilgili sembollerini öğrenmesi, belleğinde saklaması ve gerektiğinde kullanması gerekmektedir ⁽¹⁷⁾. Oyun, çocuğun dil gelişiminde önemli bir role sahiptir. Çocuğun dil becerileri ebeveynleriyle oynadıkları sözlü oyunlar, kendisine anlatılan masallar ve ninniler aracılığıyla gelişir ⁽³⁴⁾. Çocuk oyunlarının birçoğunda dilin kullanılması gerekmektedir. Özellikle oyunlarda ebe seçimi sırasında kullanılan tekerlemeler veya neşeli sözler çocukların dil gelişimini desteklemektedir ⁽³⁾. Grup içinde oynanan oyuncaklar çocuğun duygusal ve sos-

yal gelişimine katkı sağlamasının yanı sıra dil kullanımını için ortam yaratmaktadır. Örneğin, oyun kurma yoluyla birbiri ile iletişime geçen çocukların cümle kurma, soru sorma, yanıtlama, öykü anlatma becerisini geliştirmektedir ⁽¹⁹⁾.

Oyun ve Oyuncuğun Bilişsel Gelişime Etkisi

Oyun çocuğun psikomotor, sosyal ve duygusal gelişimini etkilediği kadar zihinsel gelişimini etkilemektedir ⁽³⁵⁾. Piaget çocuk oyunlarının çocuğun zihinsel gelişim süreci içinde belli seviyelerde oluştuğunu ve bunun da iki prensibe dayandığını açıklamıştır. Bunlar asimilasyon ve akkomodasyondur. Asimilasyon, dış dünyanın içe alımı anlamına gelir. Çocuğun yaşantılarını, deneyimlerini, kendi davranış ve düşünce yapısını içinde düzenlemesi ve yoğunlaşmasıdır. Akkomodasyon ise çevreye uyum anlamına gelir ⁽³⁶⁾. Oyun yoluyla çocuk zekâsını kullanmayı öğrenir, dünyayı ve çevreyi keşfeder, bilgi edinir, merak duygusunu tatmin eder, mantık yürütmeyi ve seçim yapmayı öğrenir ^(37,38). Oyun, çocuğa araştırma, nesnelere tanıma ve sorun çözme olanağı sunar. Bu yolla çocuk, büyüklük, şekil, renk, boyut, ağırlık gibi çok sayıda kavramı öğrenir. Bunun yanı sıra eşleştirme, sıralama, analiz, sentez ve problem çözme gibi zihinsel işlemleri gerçekleştirir ⁽³⁴⁾. Çocuğa güçlükle öğretilen pek çok kural, oyun sırasında daha kolay öğretilir. Çocuklar öğrenme, karar verme, iş birliği, sıralama, düzenleme, paylaşma, başkalarının hakkına saygı gösterme, yardımlaşma gibi pek çok kural ve kavramı oyun sırasında farkına varmadan öğrenir ve benimser ^(28,39).

Oyunun çocuğun gelişimi üzerindeki çok boyutlu etkisi, öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde öğrenme yöntemi olarak kullanılması konusunda dikkatleri çekmektedir. Çocukların oyuna olan ilgisini öğrenme sürecinin kolaylaştırıcısı olarak kullanmak etkili bir öğretim stratejisidir ⁽¹³⁾. Saracho ⁽⁴⁰⁾ yaptığı çalışmada, eğitim ortamlarındaki oyun alanları ve köşelerinde düzenleme yapan anaokulu öğretmenlerinin sınıflarındaki çocukların okuma yazma becerilerinde gelişme olduğunu gözlemlemiştir. Çocuk gerekli

ortam ve malzemeyi bulduğunda bedeniyle, hareketleriyle, duyuları, duyguları algılaması ve anlatımıyla her zaman yeni bir şeyler üretmeye yönelmektedir. Çünkü oyun çocuğun yaratma ortamıdır. Çocuk yalnız büyüklerden öğrendiğini ve gördüğünü oyuna aktarmakla kalmaz kendi yeteneklerini de bunlara katarak yeni şeyler yaratır. Oyun öğretmenlere, anne babalara çocukların gizli yeteneklerini keşfetme olanağı sağlamaktadır. Böylece çocukların eğitimlerine bu yönden katkı sağlanabilir⁽⁵⁾.

Çocukların yaşamında beden ve ruh sağlığı açısından oyun ve oyuncakların önemi büyüktür. Gelişimin her evresinde önemli bir yere sahip olan bu etkenler, çocuğun birçok becerisinin gelişmesine yardımcı olmaktadır^(38,41). Oyun, insanoğlunun var olduğundan bu yana sürdürdüğü bir eylem olup, yaşamla birlikte başlar, yaşamın her döneminde farklılaşarak ve gelişerek devam eder. Oyun insanoğlu için yaşamsal bir gereklilik ve gereksinimdir⁽¹³⁾.

SONUÇ

Gelişimin her evresinde beden ve ruh sağlığı açısından oyun ve oyuncakların önemi büyüktür. Ev ortamında aile, okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmen ve hastane ortamında ise sağlık çalışanları oyunu etkin bir şekilde kullanarak çocuğun bütün gelişim alanlarına (fiziksel, entelektüel, duygusal ve sosyal) önemli katkı sağlayabilirler. Oyun ve oyuncak, çocuğun gelişimi açısından vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle aileler, öğretmenler ve sağlık çalışanları çocuklar için uygun oyun ortamları oluşturmalı, oyun için gerekli materyalleri sunarak onlara gereken fırsatı vermeli ve oyunlarını desteklemelidirler. Sağlık çalışanları, çocuklarla ilgili uygulamalarda oyun ve oyuncakın çocuk sağlığına ve gelişimine en üst düzeyde gelişmesine katkı sağlayabileceğini unutmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Koçyiğit S, Tuğluk MN, Kök M. Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2007;16:325-42.

2. Yavuzer H. Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Kadar Çocuk Psikolojisi, 20. Baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001. s.176-85.

3. Akandere M. Eğitici Okul Oyunları. Geliştirilmiş 2. Baskı. Nobel Yayıncılık, Ankara, 2006. s.1-36.

4. İnan Zİ. Özel okul öncesi eğitim kurumları yönetici ve öğretmenlerinin oyun seçimi hakkındaki görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2011.

5. Erbay F, Durmuşoğlu Saltalı N. Altı yaş çocuklarının günlük yaşantılarında oyunun yeri ve annelerin oyun algısı. *Journal of Kirsehir Education Faculty* 2012;13:249-64.

6. Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi:29.12.2014.

7. Egemen A, Yılmaz Ö, Akil İ. Oyun, oyuncak ve çocuk. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2004;5:39-42.

8. Arslan F. 1-3 yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kuramları ile açıklanması. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2000;4:40-3.

9. Bilir Ş, Dönmez B. Hastanede Oyun-Yaş Gruplarına Göre Hastanede Yatan Çocuklar, Çocuk ve Hastane. 2. Baskı. Sim Matbaacılık, Ankara, 1995. s.65-78.

10. Bolışık B, Bal Yılmaz H, Yavuz B, Tural Büyük E. Yetişkinlerin çocuklar için oyuncak seçimine yönelik davranışlarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2014;3:976-90.

11. Kuykendall J. Selecting toys for children. *Early Child Development Series* 2009:1-4.

12. UNICEF. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Ankara, 2004:13.

13. Şen M. Erken çocukluk eğitiminde oyun ve önemi. İçinde: Diken İH (ed). Erken Çocukluk Eğitimi. 1. Baskı. Ankara, Pegem Akademi; 2010, s.404-27.

14. Kaytez N, Durualp E. Türkiye'de okul öncesinde oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2014;2:110-22.

15. Sääkslahti A, Numminen P, Varstala V, Helenius H, Tammi A, Viikari J, Välimäki I. Physical activity as a preventive measure for coronary heart disease risk factors in early childhood. *Scandinavian Journal of Medicine & Science In Sports* 2004;14:143-9. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1600-0838.2004.00347.x>

16. O'Dwyer MV, Fairclough SJ, Knowles Z, Stratton G. Effect of a family focused active play intervention on sedentary time and physical activity in preschool children. *Int J Behav Nutr Phys Act* 2012;9:117-30. <http://dx.doi.org/10.1186/1479-5868-9-117>

17. Tuğrul B. Oyun temelli öğrenme. İçinde: Zembat R (ed). Okul Öncesinde Özel Eğitim Yöntemleri. 1. Baskı. Ankara, Anı Yayıncılık; 2010. s.187-216.

18. Çoban B, Devecioğlu S. Antrenörler ve Öğretmenler İçin Top ile Oynanan Eğitsel Oyunlar, 1. Baskı. Nobel Yayınevi, Ankara, 2011. s.1-9.

19. Onur Sezer G, Sadioğlu Ö. The Comparison of toy preferences of teacher candidates in first and fourth grades of preschool education. *International Journal of Early Childhood Education Research* 2012;1:62-75.

20. Topaloğlu G, Aslan Gördesli M. Oyun ve oyuncak seçimi (0-3 yaş). İçinde: Cürebal F, Çetin Özben G (editörler). Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi ve Rehberliği :0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi, İstanbul, Adel Kalemcilik; 2012. s.22-31.

21. Tezel Şahin F. Üç-altı yaş grubu çocuklarının anne babalarının çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi,

- Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 1993.
22. Elibol C, Kılıç Y, Burdurlu E. Okul öncesi çocuk oyuncaklarında malzeme kullanımı ve 4-6 yaş çocuklarının renk tercihleri. *Aile ve Toplum Eğitim Kùltür ve Araştırma Dergisi* 2006;3:35-43.
 23. Bařal H. Geçmiřten Günümüze Türkiye’de Geleneksel Çocuk Oyunları. 1. Baskı. Morpa Kùltür Yayınları, Ankara, 2010. s.1-7.
 24. Ghabeli F, Moheb N, Nasab SDH. Effect of toys and preoperative visit on reducing children’s anxiety and their parents before surgery and satisfaction with the treatment process. *Journal of Caring Sciences* 2014;3:21-8.
 25. Golden L, Pagala M, Sukhavasi S, Nagpal D, Ahmad A, Mahanta A. Giving toys to children reduces their anxiety about receiving premedication for surgery. *Anesthesia & Analgesia* 2006;102:1070-2. <http://dx.doi.org/10.1213/01.ane.0000198332.51475.50>
 26. Weber FS. The influence of playful activities on children’s anxiety during the preoperative period at the outpatient surgical center. *Journal De Pediatria* 2010;86:209-14. <http://dx.doi.org/10.1590/S0021-75572010000300008>
 27. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Genişletilmiş 10. Baskı. Sistem Ofset Basımevi, Ankara, 2011. s.67.
 28. Ayan S, Memiş UA, Eynur BR, Kabakçı A. Özel eğitim ihtiyacı duyan çocuklarda oyuncak ve oyunun önemi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi* 2012;2:80-89.
 29. Mahoney C, Anderson AG, Miles A, Robinson P. Evaluating the effectiveness of applied sport psychology practice: Making the case for a case study approach. *The Sport Psychologist* 2002;16:433-54.
 30. Kahraman PB, Başal HA. Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile oyun ve oyuncak tercihleri. *E-Journal of New World Sciences Academy* 2011;6:1335-57.
 31. Köknel Ö. Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. 15. Baskı. Altın Kitaplar Yayınevi, Ankara, 1999. s.71-2.
 32. Taylı A. Kardeş sahibi olup olmama durumunun okulöncesi dönemdeki sosyal oyuna etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Dergisi* 2007;7:103-15.
 33. Cohen NL, Tomlinson-Keasey C. The effects of peers and mothers on toddlers’ play. *Child Development* 1980;921-4. <http://dx.doi.org/10.2307/1129488>
 34. Cürebal F, Çetin Özben G. Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi. Adel Kalemcilik, İstanbul, 2012.
 35. Pehlivan H. Oyun ve Öğrenme. Anı Yayıncılık, Ankara, 2005. s.21.
 36. Özdoğan B. Çocuk ve Oyun. Anı Yayıncılık, Ankara, 2004. s.107.
 37. Blakemore JEO, Centers RE. Characteristics of boys’ and girls’ toys. *Sex Roles* 2005;53:619-33. <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-005-7729-0>
 38. Uğurlu ES, Özet F, Ayçiçek D. Examinations of knowledge and applications about toy selections of mothers who have child 1-3 age group. *International Journal of Human Sciences* 2012;9:879-91.
 39. Çoban B, Nacar E. Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006. s.18-23.
 40. Saracho ON. Exploring young children’s literacy development through play. *Early Child Development and Care* 2001;167:103-14. <http://dx.doi.org/10.1080/0300443011670109>
 41. Alexander GM. An evolutionary perspective of sex-typed toy preferences: Pink, blue, and the brain. *Archives of Sexual Behavior* 2003;32:7-14. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1021833110722>